

СТАНОВЛЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕЛІТИ ВІННИЧЧИНИ

Микола ГОРБАТЮК

orcid.org/0000-0002-2928-9229

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу соціально-політичної історії
Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

Анотація. У статті досліджено процес становлення регіональної політичної еліти Вінниччини у контексті українського державотворення на основі аналізу результатів національних та місцевих виборів, що відбулися на території виборчих округів Вінницької області, біографій народних депутатів від регіону, депутатів Вінницької обласної та міської рад, керівників Вінницької обласної державної адміністрації, голів районних державних адміністрацій та районних рад області. Дано авторське визначення регіональної політичної еліти, шляхи формування, запропоновано модель її сучасної структури для Вінницької області.

Також визначено, що на початковому етапі існування незалежної України ключову роль у формуванні нової регіональної політичної еліти відігравали вихідці із «номенклатури» та колишні керівники радянських підприємств. Отримані дані дають можливість стверджувати, що названа соціальна група була основним басейном рекрутування керівників Вінницької ОДА та РДА області до середини 2000-х років, а традиції, привнесені ними у новочасну політичну культуру, вплинули на формування політико-економічних груп (кланів) та домінування неопатримоніальних відносин у взаємодії між різними акторами.

З'ясовано, що у формуванні сучасної регіональної політичної еліти Вінниччини беруть участь вихідці із різних сфер економічного і суспільно-політичного життя області. Зокрема, це представники економічної еліти (власники бізнесу, керівники приватних і державних підприємств); партійної еліти; еліти засобів масової інформації і громадських організацій; інтелектуальної еліти (керівники і співробітники закладів науки, освіти, медицини і культури). На прикладі депутатського корпусу Вінницької обласної ради II, III, VII скликань та Вінницької міської ради VI і VII скликань показано тенденції до зростання кількості представників бізнесу у цих представницьких органах влади при зменшенні кількості керівників органів державної влади, місцевого самоврядування та комунальних підприємств; відзначено стабільно високий рівень числа вихідців з інтелектуальної еліти в обласній та міській радах. Особливу увагу приділено проникненню у владу діячів ЗМІ та громадського сектору, а також їх впливу на формування політичного порядку регіону.

Ключові слова: регіональна політична еліта; Вінницька область; рекрутування еліти; «номенклатура»; бізнес-еліта; інтелектуальна еліта; партійна еліта; Вінницька ОДА; Вінницька обласна рада.

FORMATION OF THE REGIONAL POLITICAL ELITE OF VINNYTSIA REGION

Mykola HORBATIUK

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow, senior research fellow of the The Department of Social and Political History, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the NAS of Ukraine

Annotation. The article examines the process of regional political elite formation of Vinnytsia region in the context of Ukrainian state formation based on the analysis of the results of national and local elections held in the constituencies of Vinnytsia region, biographies of deputies from the region as well as deputies of Vinnytsia regional and city councils, heads of Vinnytsia regional state administration, heads of district state administrations and district councils of the region. The author provides the definition for the regional political elite and outlines the ways of its set up, offers the model of its modern structure for Vinnytsia region.

Also, it was determined that at the beginning of the existence of an independent Ukraine, a key role in the formation of the new regional political elite was played by the people from the «nomenklatura» and former leaders of the Soviet enterprises. The obtained data confirms, that this social group was the main pool of recruitment of heads of Vinnytsia Regional State Administration and District State Administrations of Vinnytsia region until the mid-2000s, and the traditions they introduced into modern political culture influenced the formation of political and economic groups (clans) and the dominance of neopatrimonial relations in the interaction between different actors.

As defined, people from different spheres of economic and socio-political life of the region participate in the formation of the modern regional political elite of Vinnytsia region. In particular, they are representatives of the economic elite (business owners, managers of private and state enterprises), party elite, elites of mass media and public organizations, and intellectual elite (heads and employees of science, education, medicine and culture). The tendency to increase the number of business representatives in these authorities while reducing the number of heads of state authorities, local governments and utilities was shown by the example of the Vinnytsia Regional Council of II, III, VII convocations and Vinnytsia City Council of VI and VII convocations; a consistently high level of the number of people from the intellectual elite in the regional and city councils was noted. Special attention is paid to the penetration of media and public sector figures into the power institutions as well as to their influence on the formation of the political agenda of the region.

Key words: regional political elite; Vinnytsia region; elite recruitment; «nomenclature»; business elite; intellectual elite; party elite; Vinnytsia Regional State Administration; Vinnytsia Regional Council.

Еліта відіграє ключову роль у формуванні порядку денного політичного і соціально-економічного розвитку держави й окремих її регіонів, а притаманні їй цінності та інтереси є важливим фактором прийняття політичних рішень. Ці закономірності характерні як для національних, так і регіональних еліт з єдиною відмінністю у масштабах поширення свого впливу.

З огляду на те, що регіональні політичні еліти беруть безпосередню участь у виробленні й утвердженні суспільних норм і цінностей на місцях, а через представництво в органах законодавчої і виконавчої влади та місцевого самоврядування – у творенні нового

інституційного порядку, виборі зовнішньо- і внутрішньополітичного курсу, управлінні державою загалом, вивчення особливостей їх формування та структури є вкрай актуальним. Важливість дослідження регіональних еліт посилюється також їхнім дуалізмом: з одного боку, вони представляють центральну владу на місцях і є провідниками загальнодержавної політики, а з другого – через нестійкість офіційних інститутів влади і періодичну зміну шляхів політичного розвитку вони схильні формувати «вотчини», де відстоюють переважно власні, а не державні інтереси.

У нашому дослідженні при віднесенні певних прошарків суспільства до

регіональної політичної еліти перш за все ми керуємось найстарішим, але все ще активно застосовуваним у західній політичній науці позиційним методом, який ґрунтується на твердженні, що політичний вплив у складних суспільствах покладається на формальні керівні посади у широкому діапазоні політичних, управлінських, ділових, військових, мас-медійних, громадських інститутів та організацій [35, р. 80]. Також при визначенні регіональної політичної еліти нами враховуються способи впливу на прийняття рішень – безпосередні, опосередковані та номінальні. Безпосередній вплив – пряма дія особи, наділеної владними повноваженнями, на прийняття остаточного рішення; опосередкований вплив здійснюється шляхом певної дії на особу, що приймає остаточне рішення, з боку близького оточення (членів сім'ї, фаворитів тощо); номінальний вплив спостерігається у тому разі, коли прийняття рішення представником політичної еліти здійснюється з огляду на авторитет і вагу інших акторів. Таким чином, ми ідентифікуємо регіональну політичну еліту через займані нею позиції, що визначаються як офіційним статусом (посадою), так і неформальними зв'язками із різними групами впливу.

Керуючись структурно-функціональним підходом до визначення регіональної політичної еліти, слідом за вченими Р. Туровським [25], О. Гаман-Голутвиною [5, с. 99], І. Ворчаковою [4, с. 83], М. Токарем [24, с. 297], А. Тухліною [27, с. 160] та групою авторів статті «Positional Approach to the Political Elite Criteria Selection in Democratic States» [36], під регіональною елітою розуміємо сукупність осіб, які займають статусні позиції в структурах влади або безпосередньо впливають

на ці структури і процес прийняття політичних рішень у регіоні. Еліта забезпечує узгодження інтересів суб'єктів політичного процесу на рівні регіону, а також регіональної та національної еліт, високостатусних груп різних регіонів між собою. При цьому ми ігноруємо ціннісний підхід до визначення регіональної політичної еліти і, як і Н. Петров та О. Гаман-Голутвина, вважаємо, що до владної еліти належать особи, які володіють реальною владою і впливом, незалежно від їхніх інтелектуальних і/чи моральних/етичних якостей [37, р. 130], а також незалежно від того, які фактори обумовили входження до неї – походження, багатство чи заслуги [6, с. 24].

Структуру регіональної політичної еліти можемо зобразити у вигляді трьох концентричних кіл (Рис. 1).

Перше концентричне коло (еліта, яка чи/та впливає на прийняття рішень на рівні області):

- депутати Верховної Ради України від регіону – 8 осіб від мажоритарних округів та депутати, обрані за партійними списками (5–10 осіб);
- голова ОДА, його заступники і керівники управлінь (10–15 осіб);
- голова і депутати обласної ради (84 особи);
- голови РДА (27 осіб);
- голови районних рад (27 осіб);
- власники і керівники найбільших підприємств області (20–30 осіб).

Друге концентричне коло (еліта, яка впливає на прийняття рішень на рівні районів і міст):

- голови РДА, їх заступники і керівники управлінь (близько 10 осіб у кожному з 27 районів);
- голова і депутати районних рад (899 осіб);

– голова і депутати рад міст обласно-го підпорядкування (216 осіб) [23].

Третє концентричне коло (еліта, яка впливає на прийняття рішень на локальному рівні):

– голова і депутати селищних рад (27 рад – 592 особи);

– голова і депутати міських рад (12 рад – 312 осіб) [23].

Спільнота політично впливових осіб у регіоні поділяється на дві основні групи – представники діючих владних структур, що включені безпосередньо в процес прийняття та реалізації політичних рішень і володіють реальними владними повноваженнями, і неформальні лідери, які мають реальний політичний вплив, що у конкретний час не конвертований у посади.

Перша група, безумовно, домінуюча, включає керівників державної влади на місцях (голови ОДА та РДА, їх заступники, керівники департаментів), представницької влади (голови та депутати

обласної і районних рад), муніципальної влади (голови та депутати міських та селищних рад), керівників регіональних підрозділів загальнодержавних структур. Друга група – представники регіонального та загальнонаціонального бізнесу, політичних партій і громадських організацій, лідери громадської думки; керівники недержавних ЗМІ та установ науки, культури, освіти; представники духовенства, а також члени різних неформальних груп (клани, групи тиску, лобісти). Особливістю другої групи є те, що, з одного боку, її представники внаслідок займаних позицій можуть впливати на прийняття рішень офіційними органами влади, а з другого – їх сукупність являє собою басейн рекрутування для регіональної політичної еліти.

У досліджуваній період регіональна політична еліта формувалася двома шляхами: електоральний (вибори) і адміністративний (призначення). Формування представницької влади у регіонах (ради

Рис. 1. Структура регіональної політичної еліти Вінниччини

всіх рівнів) відбувалося шляхом виборів. Рекрутування складу усіх інших адміністративно-політичних еліт здійснювалося адміністративним шляхом – через призначення на вищі посади у структурах виконавчої влади регіону. При висуванні претендентів на посади чи представницькі мандати у Вінницькій області переважав номенклатурний принцип рекрутування еліт (гільдійська система). У більшості випадків застосовувалися механізми рекрутування, що характерні для традиційних суспільств: родинні зв'язки, належність до групи та особиста відданість її лідеру, земляцтво, майновий статус, рідше – релігійна чи етнічна належність. При цьому домінували неофіційні канали рекрутування, а принцип рекрутування мало залежав від політичних і партійних орієнтацій претендентів.

Основним басейном рекрутування нової національної та регіональної політичної еліти після здобуття Україною незалежності стали колишня партійна номенклатура і керівники радянських підприємств. Процес її формування добре відображає модель, запропонована М. Шульгою, який виділив такі етапи: 1) отримання частиною радянської «номенклатури» статусу нової політико-управлінської еліти, збереження/отримання нею посад в органах державної влади та місцевого самоврядування; 2) перехід частини представників радянської еліти в економічний простір, набуття ними приватної власності та перетворення на власників виробничих підприємств; 3) поступова трансформація господарської еліти (підприємців) у політичну [33].

Трансформації партноменклатури і керівників радянських підприємств, установ та організацій у політичні еліти

регіонального рівня сприяла низка загальнодержавних процесів. Відсутність рішучих реформ на початку 1990-х років, перш за все демонополізації та приватизації, а також лібералізація цін і самоусунення держави від регулювання процесів економічного реформування призвели до ситуації, коли державна власність потрапила у повне, необмежене користування та управління номенклатури. Як стверджує О. Турчинов, вже у 1993–1994 рр. в основу офіційних і тіньових відносин було покладено регіональний принцип, який замінив собою пануючу у 1991–1993 рр. галузеву вертикаль, а регіональні та центральні адміністративно-економічні групи стали основним елементом економічних і політичних відносин [26, с. 76].

На жаль, у політичній історії незалежної України ми не можемо виділити конкретних знакових/рубіжних подій, які б могли свідчити про усунення представників колишньої партійної номенклатури і «червоних директорів» від влади, що означувало б завершення її епохи і стало точками відліку існування власне української національної еліти. Україна до цього часу перебуває на етапі трансформації, оскільки, з точки зору «транзитологічних» концепцій [38], вона не завершила перехід від авторитарного до демократичного режиму, залишаючись на рівні гібридного політичного режиму. Жодна із значних політичних подій (прийняття Конституції України 1996 р., Помаранчева революція 2004 р. і Революція Гідності 2014 р.) не посприяла встановленню якісно нової системи взаємовідносин у середовищі еліт і нових правил гри.

Регіональна політична еліта Вінниччини (голови обласної ради та ОДА,

народні депутати від області) має багату номенклатурну чи/та адміністративну біографію. Так, наприклад, представник Президента України у Вінницькій області у березні 1992 – жовтні 1994 рр. М. Дідик перебував на різних посадах у системі органів ЛКСМУ та КПУ з 1958 р. до розпаду СРСР;

– М. Мельник, голова ОДА у липні 1995 – червні 1996 рр., голова облради у липні 1994 – червні 1996 рр., народний депутат I і IV скликань, у 1978–1991 рр. був головою колгоспу ім. Леніна с. Липівка Томашпільського району;

– А. Матвієнко, голова ОДА у серпні 1996–квітні 1998 рр., народний депутат України I, III, IV, V, VI і VIII скликань, на комсомольській роботі перебував з 1977 р., у 1985–1991 рр. – секретар, перший секретар ЦК ЛКСМУ;

– М. Чумак, голова ОДА у квітні 1998 – липні 1999 рр., на комсомольській роботі перебував з 1973 р., у 1983–1991 рр. – завідувач оргвідділу, другий, перший секретар Тростянецького райкому КПУ;

– Ю. Іванов, голова ОДА (1999–2002), голова Вінницької обласної ради (2002–2006), у 1980–1985 рр. працював директором підприємства «Вінницятепломережа» управління житлового господарства Вінницького облвиконкому, з травня 1985 по травень 1990 р. – заступником, першим заступником, головою виконавчого комітету Вінницької міської ради народних депутатів;

– Г. Калетник, голова Вінницької обласної ради (квітень 1998 – березень 2002), голова ОДА (квітень 2004 – січень 2005), народний депутат України IV, V і VII скликань, з листопада 1979 р. працював головою колгоспу с. Велика Кісниця Ямпільського району, з листопада

1989 р. – головою агропромислового об'єднання Ямпільського району;

– О. Домбровський, міський голова Вінниці (2002 – лютий 2005), голова ОДА (лютий 2005 – квітень 2010), народний депутат України VII і VIII скликань, на комсомольській роботі з 1984 р., у 1987–1989 рр. – перший секретар Вінницького міському ЛКСМУ;

– І. Бондарчук, голова Вінницької обласної ради (липень 1997 – квітень 1998), народний депутат України V скликання, у 1980-х роках був першим секретарем Вінницького міському ЛКСМУ, другим секретарем Вінницького міському КПУ, радником Вінницького обкому КПУ;

– Г. Заболотний, голова Вінницької обласної ради (квітень 2006 – жовтень 2010), народний депутат України VII скликання, у 1982–1986 рр. працював головним агрономом, заступником начальника управління сільського господарства Бершадського райвиконкому, 1986–1992 рр. – заступником, першим заступником, головою Бершадського РАПО.

Аналогічною була ситуація і у випадку з народними депутатами від Вінниччини. Із 19 депутатів Верховної Ради УРСР XII скликання (Верховної Ради України I скликання) від регіону (17 обрано у квітні 1990 р. та 2 на довиборах у 1992 р.) до компартійної еліти (керівники центральних і регіональних органів КПУ та ЛКСМУ, а також керівники органів місцевого самоврядування) належало 8 осіб (Л. Кравчук, В. Хижняк, Г. Дубенков, М. Дідик, А. Матвієнко, В. Рябоконт, М. Маслов, І. Борщенко), ще 5 очолювали радянські підприємства (К. Піскуновський, А. Савчук, Г. Подчос, П. Ткач, Б. Олійник), 2 були головами колгоспів (М. Мельник, І. Попик)

та ще 2 – працівниками освіти і науки (А. Зінченко, Б. Мокін). При цьому частина депутатів Верховної Ради України I скликання від Вінниччини на час обрання мала 30 і більше років партійного стажу. Так, Б. Олійник був членом КПРС з 1951 р., М. Дідик та П. Ткач – з 1957 р., Л. Кравчук – з 1958 р., І. Попик – з 1959 р., В. Хижняк – з 1961 р.

Після парламентських виборів 1994 р. кардинальної зміни політичних еліт також не відбулося, оскільки значна частина депутатів Верховної Ради України II скликання від області мали компартійне минуле. Із 16 депутатів від регіону 5 на час обрання працювали в органах державної влади та місцевого самоврядування України (А. Кондратюк, М. Парасунько, К. Піскуновський, А. Юхимчук, І. Ямковий), 3 були головами колгоспів (В. Кавун, В. Лантух, В. Яровенко), 2 представляли профспілкові організації (Г. Недвига, О. Стоян). Лише 2 депутати були вихідцями із бізнесових кіл – І. Квятковський (Всеукраїнська інвестиційно-трастова компанія «ВІНКО») та В. Брюзов (ВАТ «Вінницянафтопродукт»). При цьому варто відзначити, що кар'єрний шлях В. Брюзова підтверджує тезу про конвертацію політичної влади компартійної верхівки в економічні ресурси: у 1971–1990 рр. він перебував на партійній роботі, з 1991 р. очолював обласне управління з забезпечення нафтопродуктами, а на час виборів 1994 р. вже був генеральним директором обласного орендного виробничо-комерційного підприємства «Вінницянафтопродукт». З усіх народних депутатів I та II скликань від Вінниччини лише Є. Смірнова можна віднести до української контреліти радянської доби, оскільки він був виключений з 4 курсу філософського факультету Київського

державного університету та ув'язнений у 1973–1976 рр. за ст. 187 «прим» КК УРСР (антикомуністична діяльність).

Не відбулося ротації еліт і на районному рівні. Велика кількість обраних у 1994 р. голів міських і селищних рад також мали компартійне минуле або очолювали органи місцевого самоврядування у часи СРСР. Так, голова Хмельницької РДА у 1995–1998 рр. О. Аліменко у 1983–1992 рр. працював головою Хмельницького райвиконкому, квітні 1992 – червні 1994 рр. – представником Президента України у Хмельницькому районі [30, с. 38]; міський голова Шаргорода Й. Андрієць обіймав цю посаду з 1986 по 2002 р., а до цього у 1975–1986 рр. був селищним головою Шаргорода, тобто очолював населений пункт 27 років, з них 16 у часи СРСР [30, с. 39]; міський голова Хмельника у 1991–2002 рр. М. Бойко у 1980–1984 рр. перебував на партійній роботі, з 1986 р. працював заступником голови Хмельницького міськвиконкому, з березня 1990 р. – заступником голови міської ради народних депутатів [30, с. 66]; І. Кугай (м. Калинівка) – у структурах влади з 1979 р., працював головою Калинівського райвиконкому, представником Президента України в районі, головою райради і головою РДА [30, с. 201]; В. Людвік, що очолював Жмеринську міську раду з 1984 по 1998 р., працював у партійних органах у 1970–1984 рр. [30, с. 223].

Зважаючи на відсутність люстрації в Україні, схожі процеси відбувалися на усіх рівнях владної вертикалі – від Вінницької обласної ради до рад локального рівня – районних, міських, селищних і сільських.

Доводиться констатувати, що зміна політичного режиму після розпаду

СРСР не призвела до зміни політичної еліти у регіоні. Основою регіональної політичної еліти Вінницької області стала партійна номенклатура, керівники органів місцевого самоврядування та директори державних підприємств (т. зв. «червоні директори») часів СРСР, голови колгоспів і радгоспів. У перші роки незалежності було закладено основні принципи функціонування регіональних політичних еліт, які полягають у домінуванні неопатрімоніальних відносин і функціонуванні більшості політичних гравців регіонального рівня у межах певних політико-економічних груп (кланів), які найчастіше організовувалися навколо привладних політичних акторів (т. зв. «партії влади»). Вихідці із радянської партійної та управлінської еліти відігравали ключову роль у регіональній політико-адміністративній системі Вінницької області принаймні до 2010 р., а запровадження ними певних правил гри у регіональній політиці робить номенклатурний слід помітним до цього часу. Як результат – сучасна регіональна політична еліта Вінниччини за своїми ідеологічними установками значно віддалилась від радянських стандартів, але за своїм соціальним походженням, світоглядом, професійною ментальністю, досвідом і методами управлінської діяльності все ще залишається продовженням колишньої радянської регіональної еліти.

Ще однією групою першого десятиліття української незалежності, з якої активно рекрутувалася регіональна політична еліта регіону, були лідери та члени організованих злочинних угруповань (далі – ОЗУ), що активно діяли у 1990-х роках. До середини 2000-х років більшість ОЗУ припинили свою діяльність,

а особи, причетні до їх функціонування, легалізували накопиченні капітали і в багатьох випадках забезпечили собі міцні репутаційні тили за рахунок включення у політичну діяльність та входження до політичної еліти. За повідомленнями ЗМІ, причетність до кримінальних структур 1990-х років мають депутати Верховної Ради України від Вінниччини В. Продивус (VII скликання) [3; 9], Г. Ткачук (VII та VIII скликання) [1], О. Мейдич (IX скликання) [10; 29].

Практично у кожній сфері суспільного та економічного життя є свої елітні групи, які прагнуть, використовуючи наявні ресурси, авторитет та репутацію, посісти певні щаблі у владній вертикалі.

До них ми відносимо:

- економічну (бізнес) еліту (власники бізнесу, керівники приватних і державних підприємств);
- партійну еліту;
- еліту засобів масової інформації і громадських організацій;
- інтелектуальну еліту (керівники і співробітники закладів науки, освіти, медицини і культури).

На нашій схемі ці еліти зображені у вигляді еліпсів, які пересікають концентричні кола (Рис. 1). Особи, які проникають у політичну еліту (займаючи певні пости в органах державної влади чи органах місцевого самоврядування), одночасно продовжують займати домінуючу роль у сферах, з яких вони походять, а також діють в інтересах цих сфер/галузей (чи окремих підприємств/організацій/інституцій).

В умовах масштабного соціально-економічного зламу в 1990-х роках провідною тенденцією у процесі формування нової політичної еліти було те, що економічні групи, поряд з бюрократією,

виявилися більш стійкими та адаптивними, на відміну від інших соціальних груп і прошарків населення. Російський елітолог А. Старостін зазначає, що найбільш поширеною схемою рекрутування регіональної еліти на сучасному етапі на пострадянському просторі стала циркуляція в рамках трикутника «бізнес-еліта – політична еліта – адміністративна еліта» [22, с. 103]. А політолог М. Головатий стверджує, що «і загальнонаціональна, і регіональна еліта в Україні – це еліта не стільки політична, скільки економічна, еліта ділових кіл» [7, с. 45].

З другої половини 1990-х років особливістю структури регіональної еліти стало входження до її складу представників бізнесу і значне зростання їх політичного впливу на регіональному рівні. При цьому можна виділити два аспекти процесу посилення політичного впливу

бізнесу: експансію загальнонаціонального бізнесу в регіональний економічно-політичний простір і значне розширення участі регіонального бізнесу в регіональній політиці. Інституційними формами участі бізнесу в регіональній політиці Вінниччини, у першу чергу, є входження до представницьких органів різних рівнів – Верховної Ради України, обласної та районних рад. При цьому входження бізнесу може відбуватися як шляхом обрання власника бізнесу, так і осіб, які представляють його інтереси.

Типовим прикладом проникнення бізнесу у владу є 5-й Президент України П. Порошенко, який розпочав свою політичну кар'єру із перемоги на парламентських виборах 1998 р. у мажоритарному окрузі № 11 (частина Вінниці) і надалі неодноразово перемагав у цьому окрузі. Представники великого бізнесу

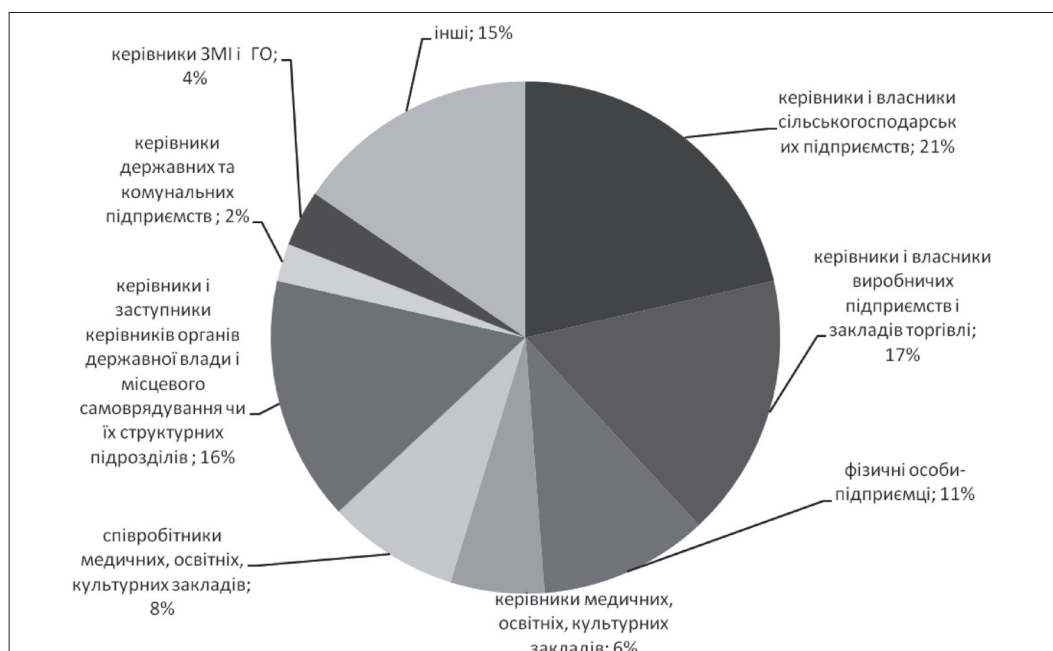

Рис. 2. Розподіл депутатів Вінницької обласної ради VII скликання за типом професійної діяльності (к-сть;%)

Джерело: Чергові місцеві вибори 25.10.2015. Вінницька область. Вінницька обласна рада. URL: https://cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm056pid102=6467pf7691=6467pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100.html

Таблиця 1

Розподіл депутатів Вінницької обласної ради II, III, VII скликань за типом професійної діяльності (к-сть,%)

	II скликання		III скликання		VII скликання	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Керівники і власники сільськогосподарських підприємств	5	7	10	11	18	21
Керівники і власники виробничих підприємств і закладів торгівлі	3	4	22	24	14	17
Фізичні особи-підприємці	0	0	2	2	9	11
Керівники медичних, освітніх, культурних закладів	5	7	19	21	5	6
співробітники медичних, освітніх, культурних закладів	6	8	5	5	7	8
Керівники і заступники керівників органів державної влади і місцевого самоврядування чи їх структурних підрозділів	28	37	22	24	13	16
Керівники державних та комунальних підприємств	14	19	4	4	2	2
Керівники ЗМІ і ГО	2	2	0	0	3	4
Інші	12	16	8	9	13	15
Загальна кількість депутатів	75	100	92	100	84	100

Джерело: Список депутатів Вінницької обласної ради 2 скликання. URL: https://vinrada.gov.ua/2-go_sklikannya.htm; список депутатів Вінницької обласної ради 3 скликання. URL: https://vinrada.gov.ua/3-go_sklikannya.htm; чергові місцеві вибори 25.10.2015. Вінницька область. Вінницька обласна рада. URL: https://cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm056pid102=6467pf7691=6467pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100.html

доволі часто ставали народними депутатами, зокрема, це С. Глузь (співвласник горілчаної компанії Nemiroff), В. Продивус (корпорація «Прем'єр-Фінанс»), Г. Вацак (Кондитерський Дім «Вацак»), М. Кучер (топ-менеджер і співвласник ПАТ «Миронівський хлібопродукт»), Р. Демчак (корпорація UBG), Г. Калетник (Вінницький лікєро-горілчаний завод, ТМ «Сотка») та ін. З іншого боку, ключові посади у регіональній владі Вінниччини (голови ОДА і облради) в основному займали професійні політики/бюрократи, винятком було лише призначення у 2012 р. головою ОДА власника ТОВ «Агро-Кряж» І. Мовчана.

Представники бізнесу також займають значне місце в органах місцевого

самоврядування. Надзвичайно потужно представлений бізнес у нині діючій Вінницькій обласній раді (VII скликання) – це 41 депутат із 84, або 49%. Серед них: керівники і власники сільськогосподарських підприємств – 21%; керівники і власники виробничих підприємств і закладів торгівлі – 14%; фізичні особи-підприємці – 9% (Рис. 2).

Варто відзначити, що представництво бізнесу у Вінницькій обласній раді постійно зростає. Так, в облраді II скликання керівників і власників сільськогосподарських і промислових підприємств та закладів торгівлі, ФОПів було 11% від загального числа депутатів, III скликання – 37%, VII скликання – майже половина – 49% (Табл. 1, Рис. 3).

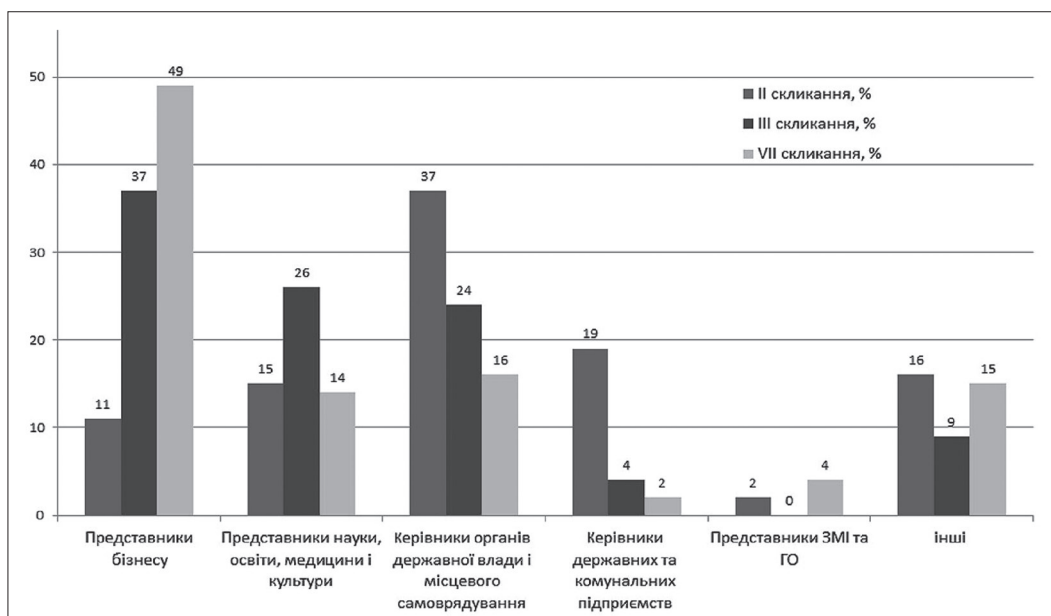

Рис. 3. Розподіл депутатів Вінницької обласної ради II, III, VII скликань за типом професійної діяльності (узагальнені дані; %)

Подекуди великі корпорації, власники яких є українськими олігархами, намагаються проникати у місцеві органи влади для захисту інтересів компанії на місцевому рівні. Наприклад, на місцевих виборах 2015 р. політична партія «Рідний дім» (далі – ПП «Рідний дім») висунула списки лише до двох місцевих рад: Ладизинської міськради Вінницької області й Бурштинської міськради Івано-Франківської області. Саме у цих містах працюють Ладизинська і Бурштинська теплоелектростанції, які є власністю компанії «ДТЕК Західенерго», що входить до групи компаній «СКМ» Р. Ахметова. Депутатами Ладизинської міської ради від ПП «Рідний дім» стали співробітники Ладизинської ТЕС Т. Сагаєва, О. Жаріков, О. Алексеев, які до цього не займалися політичною діяльністю [32]. Таким чином, ПП «Рідний дім» можна розглядати як партію, створену СКМ для вирішення можливих

політичних питань у місцях розміщення двох великих промислових об'єктів компанії [12, с. 25]. Через це аналітики Національного інституту стратегічних досліджень класифікували ПП «Рідний дім» як «партія – дочірнє підприємство» [12, с. 31].

Подібні випадки спостерігаються і на районному рівні, коли місцеві бізнесмени прагнуть створити свої групи у районній раді. Так, наприклад, депутат облради В. Рубанський (власник селянсько-фермерського товариства «Рубін», с. Конищів Мурованокуріловецького району) на місцевих виборах 2015 р. очолив список партії «Українське об'єднання патріотів – УКРОП» до Мурованокуріловецької райради. Двоє працівників його підприємства – головний агроном і механік – стали депутатами райради від цієї політсили [17].

Таким чином, регіональні політичні еліти і підприємці активно взаємодіють

між собою. При цьому спостерігається все більше виражена інституційна політизація економічних акторів, які дедалі частіше стають депутатами обласних, районних, міських і селищних рад. Бізнес є одним із найбільш важливих каналів рекрутування політичної еліти, особливо до обласної ради. При цьому представленість підприємців у регіональній політичній еліті багато в чому залежить від структури економіки області та діючої моделі влади.

Слабкість політичних партій в Україні і недосконалість законодавства, що регулює партійну діяльність, робить партійну еліту неконкурентною порівняно із представниками бізнесу. У Вінницькій області ця слабкість виявляється у тому, що після кожних президентських виборів формується т. зв. «партія влади», до якої, «перекрашуючись», переходить значна частина місцевих політиків та чиновників з метою збереження влади. При цьому політичні партії мають дуже обмежений набір важелів впливу на своїх членів. Прикладів таких переходів є безліч. Наприклад, голова Бершадської районної ради М. Бурлака на місцевих виборах 2010 і 2015 років балотувався від Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» (далі – ВО «Батьківщина») і Аграрної партії України відповідно; голова Жмеринської районної ради В. Млярчук – політичній партії «Партія регіонів» (далі – Партія регіонів) (2010) і політичній партії «Наш край» (2015); голова Липовецької районної ради Ю. Науменко – Соціалістичній партії України (2010) і ВО «Батьківщина» (2015); голова Тульчинської районної ради О. Авраменко – Народної Партії (2010) і Аграрної партії України (2015). Партійні переходи є звичним явищем і у Вінницькій міській

раді. Наприклад, діючий депутат від політичної партії «Вінницька європейська стратегія» (далі – Вінницька європейська стратегія) П. Бабій був депутатом міськради минулого скликання від Партії регіонів [2] тощо.

Зміна політичних уподобань регіональної політичної еліти Вінниччини, на наш погляд, проходить такі етапи:

- перемога представника певної політико-економічної групи на президентських виборах;

- поява «партії президента»/«партії влади» (наприклад, партія «Народний Союз Наша Україна» у 2005 р., Партія регіонів у 2010 р., партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність» у 2014 р., політична партія «Слуга народу» у 2019 р.);

- призначення голови ОДА, який обов'язково наблизений до «партії влади» (2005–2010 рр. – О. Домбровський (партія «Народний Союз «Наша Україна»), 2010–2014 рр. – І. Джига, І. Мовчан (Партія регіонів), 2014–2019 рр. – В. Олійник, В. Коровій (партія «Блок Петра Порошенка «Солідарність»));

- підготовка провладної політичної сили до місцевих виборів – на цьому етапі відбувається перехід значної частини регіональної політичної еліти до «партії влади»;

- участь у місцевих виборах і, як наслідок, завдяки рейтингу президента і президентської політичної сили, а також використанню адмінресурсу – отримання провладними політиками вагомій частини місць в обласній і районних радах та інших органах місцевого самоврядування;

- падіння рейтингу президента і президентської політичної сили та поява нового рейтингового кандидата на пост Президента України провокує новий

цикл партійної міграції політиків регіонального і локального рівнів.

Виборчим кампаніям до регіональних органів влади передують негласний відбір на основі належності до певних політико-економічних груп. Таким чином, часто вибори легітимізують результати тіншового торгу, в тому числі щодо персонального складу обласних і районних рад: найбільш значущі політичні рішення є наслідком негласного обговорення груп впливу і груп тиску за участю адміністративної вертикалі.

Інституційна слабкість політичних партій призводить до того, що до влади приходять люди із кримінальним минулим. Також відомі поодинокі випадки продажу прохідних місць у партійних списках на місцевих виборах (наприклад, ВО «Батьківщина») [16]. Подекуди політичні партії вдаються до відвертих маніпуляцій з результатами волевиявлення своїх виборців. Наприклад, після підбиття підсумків на місцевих виборах 2015 р. до облради понад 50 кандидатів зі списку політичної партії «Опозиційний блок» (далі – Опозиційний блок) відмовилися від права стати депутатом, щоб менш рейтингові претенденти отримали мандат. Загалом 4 із 6 депутатів облради від партії за результатами виборів не мали б отримати мандат. У підсумку депутатами стали колишні «регіонали» О. Побережець, який у внутрішньопартійному рейтингу зайняв 58 місце, та Ю. Яремчук, якого раніше виключили з фракції Партії регіонів з етичних міркувань [28].

Слабкість партійної системи в Україні у кінцевому результаті призводить до того, що головною інституційною формою елітогенезу в регіонах стають не рекрутування за партійними каналами, а

патрон-клієнтистські відносини. У багатьох випадках запорукою входження до регіональної політичної еліти у Вінницькій області є належність до певної політико-економічної групи/клану, що вибудовувалася на основі таких чинників:

- спільна територіальна належність;
- спільні (або принаймні неконкурентні) економічні інтереси;
- ідеологічна/світоглядна близькість;
- досвід спільної діяльності;
- особиста лояльність домінуючому на конкретний час політичному актору/главі клану;
- родинні зв'язки.

Для Вінниччини не є характерним вибудовування політико-економічних груп на основі родинних і етноконфесійних зв'язків. Домінуючою основою внутрішньогрупової консолідації є спільність економічних інтересів. У політичному просторі Вінниччини тривалий час (2002–2019) діяла т. зв. «партія вінничан», ключовими фігурами якої були О. Домбровський, Г. Заболотний, О. Порошенко (старший), В. Гройсман, С. Моргунов та ін. Основні ознаки цієї неформальної структури: 1) закритість; 2) ієрархічність; 3) клановість; 4) конформність; 5) провінційність; 6) популізм; 7) самоізоляція; 8) чітка ідентифікація за територіальною належністю [34]. З метою збереження влади представники групи регулярно змінювали політичну належність: на початку існування це була Народно-демократична партія (НДП), з 2005 р. – Народний Союз «Наша Україна». У часи домінування в області Партії регіонів «вінничани» створили власні політичні проекти, беручи участь у місцевих виборах 2010 р. до обласної та районних рад під брендом Української партії «Єдність», а до Вінницької міської

ради – політичної партії «Совість України». У 2015 р. ключові фігури регіонального політичного поля балотувалися від партії «Блок Петра Порошенка «Солідарність» та локального партійного проекту «Вінницька європейська стратегія», причому були помітні різкі зміни партійної належності [20].

Частина регіональної політичної еліти Вінниччини отримує владні повноваження за каналами громадських та релігійних організацій, а також засобів масової інформації. Напевно, найбільш яскравим прикладом входження представників ЗМІ до регіональної політичної еліти є співвласники і співредактори обласної щотижневої газети «33-й канал» А. Жучинський і Т. Редько. Їхнє становлення як політиків регіонального масштабу почалося після Помаранчевої революції 2004 р., під час якої газета «33-й канал» стала на бік В. Ющенка і значною мірою впливала на суспільно-політичні настрої у регіоні. У результаті А. Жучинський зайняв другу позицію у першій п'ятірці партії «Народний Союз Наша Україна» на виборах до Вінницької облради у 2006 р. [15]. У 2010 р. А. Жучинський і Т. Редько пройшли до облради у складі Української партії «Єдність», яка здебільшого успадкувала склад свого передвиборчого списку від партії «Народний Союз Наша Україна» [13]. За результатами місцевих виборів 2015 р. Т. Редько – депутат Вінницької обласної ради від ВО «Батьківщина» [8].

Ще однією зоною басейну рекрутування регіональної політичної еліти Вінниччини є громадські організації. За даними Головного територіального управління юстиції у Вінницькій області Міністерства юстиції України, у 2020 р. у регіоні нараховується 737 громадських

організацій [18]. Депутати місцевих рад часто самі є засновниками громадських організацій. Зокрема, серед депутатів Вінницької міської ради VII скликання це О. Алекса (ГО «Вінницька обласна федерація боксу»), Г. Давиденко (ГО «Соціальна перспектива»), І. Ткачук (професійна спілка перевізників міста Вінниці та Вінницьке обласне громадське об'єднання «Подільська спілка підприємців та ділових людей»), М. Тихонюк (ГО «Бужська гавань»), С. Єгоян (обласна громадська організація «Вірменська діаспора Вінниччини») [18]. Активно створювали громадські організації і народні депутати України від Вінниччини: Г. Ткачук – професійна спілка працівників торгівлі, сфери надання послуг та громадського харчування м. Вінниці, С. Кудлаєнко – Вінницький обласний осередок громадської організації «Фронт змін», О. Мейдич – громадська організація «Асоціація спортивної боротьби Вінницької області», Г. Калетнік – Вінницький обласний осередок Асоціації спортивної боротьби України, Г. Заболотний – Федерація волейболу Вінницької області [18].

Громадський сектор також може взаємодіяти з регіональними органами державної влади і місцевого самоврядування через інститут громадських рад, зокрема впливати на соціально-гуманітарну, фінансово-економічну, молодіжну політику, політику у сфері охорони здоров'я, соціального захисту, сільського господарства, екології та земельних ресурсів, житлово-комунального господарства, енергетики та інфраструктури. Важливим напрямком роботи громадських рад є ініціювання та проведення громадської експертизи діяльності органів державної влади [19]. Наприклад, у 2015 р. було проведено громадську

експертизу діяльності Вінницької ОДА щодо дотримання та виконання повноважень під час розробки перспективного плану формування територій громад Вінницької області, у ході якої було виявлено низку порушень, які облдержадміністрація врахувала у подальшій роботі [11, с. 86–87]. Втім під час детального аналізу складу громадських рад з'ясувалося, що громадські діячі у цих інституціях доволі часто у меншості, а більшість ради становлять представники органів державної влади та місцевого самоврядування [21].

У деяких випадках соціальною базою рекрутування регіональної політичної еліти постає так звана інтелектуальна еліта області – керівники і співробітники бюджетних установ, що представляють сфери освіти, науки, охорони здоров'я та культури. Більша представленість інтелектуальної еліти в органах влади помітна у 1990-ті роки, а починаючи із виборів 2002 р., спостерігається її поступове витіснення. Так, у перших двох складах Верховної Ради України вихідці із цієї соціальної групи мали доволі вагоме представництво. Зокрема, у Верховній Раді України I скликання це 2 депутати із 19 (Б. Мокін, ректор Вінницького філіалу Київського політехнічного інституту, та А. Зінченко, доцент Вінницького педагогічного інституту), II скликання – 4 депутати із 16 (В. Буткевич, завідувач кафедри міжнародного права Київського університету імені Тараса Шевченка; Н. Марковська, завідувач кафедри Вінницького медичного інституту ім. М. Пирогова; Є. Смирнов, режисер Народного театру Тульчинського районного будинку культури; В. Стретович, старший науковий співробітник Інституту держави і права АН України).

Починаючи із парламентських виборів 1998 р., ключову роль у політиці відіграють представники бізнесу. Як результат – від інтелектуальної еліти Вінницької області до Верховної Ради України III скликання пройшов лише Є. Смирнов, якого до цієї соціальної групи можна віднести умовно, зважаючи на перебування у парламенті у 1998–2002 рр. Починаючи із виборів 2002 р., до українського парламенту від регіону обиралися виключно представники бізнесу, чиновники та партійні функціонери.

Дещо відрізнялася ситуація у Вінницькій обласній раді – представництво інтелектуальної еліти зменшувалося, але її кількість залишалася відчутною впродовж усього досліджуваного періоду. Так, у Вінницькій облradі II скликання перебувало 11 співробітників та керівників закладів освіти, науки, медицини та культури, або 15% усього складу представницького органу, у облradі III скликання – 24 особи (26%), VIII скликання – 12 осіб (14%) (Рис. 3). Подібні тенденції помітні також у Вінницькій міській раді – серед депутатів VI і VII скликань представників регіональної інтелектуальної еліти було відповідно 6 осіб (12%) [14] та 8 осіб (15%) [31].

Збереження представництва інтелектуальної еліти в органах місцевого самоврядування на протигагу Верховній Раді України можемо пояснити з двох позицій. З одного боку, як стверджував Р. Патнем, політична легітимність частково ґрунтується на уявленні про рівність можливостей, а відсутність деяких соціальних груп у складі органу влади може підірвати його легітимність [39, р. 44]. З другого боку, припускаємо симбіоз «бюджетників» та бізнесу, коли за лояльність у голосуванні за рішення,

вигідні комерційним структурам, представники інтелектуальної еліти отримують підтримку бюджетних організацій.

Отже, регіональна політична еліта Вінниччини сформувалася на основі радянської партійної номенклатури і принесла у нову систему суспільно-політичних відносин старі цінності та особливості взаємодії. Процес її формування підтверджує поширену у наукових колах тезу про перетворення влади радянських та компартійних діячів у власність (матеріальні статки). Певну роль у становленні регіональної політичної еліти Вінницької області відіграли керівники і члени організованих злочинних угруповань, які легалізували наявні у них ресурси, у т. ч. за допомогою входження до владних структур. Ключову роль у структурі сучасної політичної еліти регіону відіграють представники бізнесу, які чисельно і за впливовістю переважають у владі елітні групи, що походять із політичних партій, громадських організацій, ЗМІ, сфер науки, освіти, культури та охорони здоров'я. У процесі становлення політична еліта Вінниччини набула низку характерних рис: нездатність до системного оновлення; характер формування, не обумовлений процедурою поетапного входження; замкненість (низька циркуляція); значна залежність від виконавчої влади; клановість та сімейність (значну роль відіграють родинні зв'язки та/або належність по певної політико-економічної групи як фактор входження до складу політичної еліти) тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Активісти вінницького БЮТ вимагають очистити партію від кримінальних елементів. URL: <https://h.ua/story/29642/>
2. Вінницькі «тимошенківці» вигнали «стратегічного» депутата Масленнікова зі своєї фракції. URL: <https://vn.depo.ua/ukr/vn/vinnicki-timoshenkivci-vignalistrategichnogo-deputata-maslyenikova-zisvoyeyi-frakciyi-20170630597884>
3. Володимир Продивус: регіонал-боксер із кримінальним минулим. URL: <https://politeka.net/uk/person/755134-vladymyr-prodyvus-regyonal-bokser-s-krymylnalnym-proshlym>
4. Ворчакова І. Є. Регіональна політична еліта: принципи структуризації та можливості лобювання інтересів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія Питання політології*. Том 27. № 1132 (2014). С. 82–87. URL: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/1359/1116>
5. Гаман-Голутвина О. В. Определение основных понятий элитологии. *Полис*. 2000. № 3. С. 97–103.
6. Гаман-Голутвина О. В. Политические элиты России: вехи исторической эволюции. Москва: Интеллект, 1998. 416 с.
7. Головатий М. Політична еліта сучасної України: регіональний і національний контекст. *Політичний менеджмент*. 2006. Спецвипуск. С. 42–47.
8. Дем'янчук А. Більшість вінницьких онлайн-медіа приховують інформацію про власників. URL: <https://vajr.info/zhurnalistski-rozsliduvannya/bilshist-vinnitskih-onlajn-media-prihovuyut-informatsiyu-pro-vlasnikov/>
9. Дяченко В. Хто той загадковий П, що кришує бурштинові обладки. URL: <https://www.dsnews.ua/economics/hto-toy-zagadkoviy-p-shcho-krishue-burshtinovi-oborudki-06082015193000>
10. Из криминала в депутатское кресло: Тимошенко выбрала в соратники авторитета «Монгола». URL: <https://politeka.net/news/politics/660091-iz-kriminala-v-deputatskoe-kreslo-timoshenko-vybrala-v-soratniki-avtoriteta-mongola>
11. Кавунець А. В., Дорох В. В. Особливості об'єднання територіальних громад в Україні (регіональний аспект). Вінниця: ТОВ

- «Прес Корпорейшн Лімітед», 2016. 95 с. URL: <http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2017/06/Knyga-new.pdf>
12. Локальні політичні проекти: чинники виникнення та перспективи політичної діяльності (за підсумками місцевих виборів–2015). URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-07/lokalni_prosesu-7d35f.pdf
13. Максимчук В. Команда «Єдності» відштовхується від реальних потреб земляків. URL: https://gazeta.ua/articles/vinnitsa-newspaper/_komanda-ednosti-vidshtovhuyetsya-vid-realnih-potreb-zemlyakiv/359189
14. Місцеві вибори 2010. Вінницька міська рада. URL: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp0011.html>
15. «Наша Україна» веде у владу Порошенка і фігуранта корупційного скандалу. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2006/02/5/3060709/>
16. О. Логінов: Вінницька область – це «партія вінничан», яка не формувалася з 1944 року. URL: <https://www.unian.ua/vinnica/559908-ologinov-vinnitska-oblast-tse-partiya-vinnichan-yaka-ne-formatuvalasya-z-1944-roku.html>
17. Огородник С., Булгаков А. Из УКРО-Пом у серці: до посад – через мандат. URL: <https://www.chesno.org/post/373/>
18. Перелік громадських формувань Вінницької області. URL: <https://www.vinjust.gov.ua/direction-actions/legalization-gromadskuh-formuvan/perelik-hromadskykh-formuvan-vinnyskoi-oblasti>
19. Регламент Громадської ради при Вінницькій ОДА. URL: <http://www.vin.gov.ua/gromada/hromadska-rada/15-normatyvno-pravova-baza/3717-rehlament-hromadskoi-rady-pry-vinnyskii-oda>
20. Рибак В. Вінницька міська рада: коаліція Гройсмана–Порошенка узурпувала владу. URL: <https://www.chesno.org/post/339/>
21. Склад конкурсної комісії з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства, для виконання (реалізації) яких надаватиметься фінансова підтримка у 2020 році за рахунок коштів обласного бюджету. URL: <http://vin.gov.ua/gromada/finansova-pidtrymka-institutiv-hromadianskoho-suspilstva/36-diialnist-konkursnoi-komisii/23595-s-k-l-a-d-konkursnoi-komisii-z-vyznachennia-prohram-proektiv-zakhodiv-rozroblenykh-institutamy-hromadianskoho-suspilstva-dlia-vykonannia-realizatsii-iakykh-nadavatymetsia-finansova-pidtrymka-u-2020-rotsi-za-rakhunok-koshtiv-oblasnoho-biudzhetu>
22. Старостин А. М. Эффективность деятельности административно-политических элит: критерии оценки и анализ состояния в современной России. Ростов-на-Дону: Изд-во Северо-Кавказской академии гос. службы, 2003. 365 с.
23. Статистичні дані щодо місцевих рад VII скликання Вінницької області. Станом на 01.01.2019 р. URL: <https://vinrada.gov.ua/miscevi-radi22.htm>
24. Токар М. Регіональна політична еліта: тенденції творення. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія Політологія. Соціологія. Філософія / М. Вереш (гол. ред.)*. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. Вип. 13. С. 297–299.
25. Туровский Р. Ф. Политическая регионалистика. Москва: Изд-во ГУ ВШЭ, 2006. 789 с.
26. Турчинов О. Тіньова економіка і тіньова політика. *Політична думка*. 1996. № 3–4. С. 75–77.
27. Тухлина А. А. Региональная политическая элита современной России. *Вестник ЧГПУ им. И. Я. Яковлева*. 2011. № 1 (69). Ч. 2. С. 160–163.
28. Федорів І., Жежера О. Вінницька облрада: Опоблок протягнув нерейтингових екс-регіоналів. URL: <https://www.chesno.org/post/353/>
29. Фракцію «Батьківщина» у Вінницькій облраді очолює кримінальний авторитет. URL: <https://prm.ua/fraktsiyu-batkivshhina-u-vinnitskiy-oblradi-ocholyuye-kriminalniy-avtoritet/>

30. Хто є хто в місцевій владі України 1994–1998: довідник / ред. М. Попович. Київ, 1998. 384 с.

31. Чергові місцеві вибори 25.10.2015. Вінницька обл., Вінницька міська рада. URL: https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm058_1pid112=30pid102=7199pf7691=7199pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100

32. Чергові місцеві вибори 25.10.2015. Вінницька обл., Ладизинська міська рада. URL: https://cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm058pid112=30pid102=7037pf7691=7037pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100.html#269

33. Шульга М. О. Етапи становлення політичної еліти в Україні в роки незалежності. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2006. № 4. С. 24–37.

34. Якименко А. Партія Вінничан: децентралізація та децентралізатори. URL: <http://hvylya.net/analytics/politics/partiya-vinnichan-detsentralizatsiya-ta-detsentralizatori.html>

35. Hoffmann-Lange U. Methods of Elite Identification. *The Palgrave Handbook of Political Elites* / Best, Heinrich, Higley, John (Eds.); 1st ed. London: Palgrave Macmillan, 2018. P. 79–92.

36. Murugova V., Skorobogatov A., Bagaeva I., Volkova N., Pavlova V., Zhuravlev V., Apraksina N. Positional Approach to the Political Elite Criteria Selection in Democratic States. *Journal of Sustainable Development*. Vol. 8, № 3. 2015. P. 271–276. URL: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jsd/article/view/49370>

37. Petrov N. Russia's Regional elites in 2010: Twenty Years On. *20 Years Without the Berlin Wall: A Breakthrough to Freedom* / ed. by Natalia Bubnova; Carnegie Moscow Center. Moscow, 2011. P. 91–133.

38. Przeworski A. Democracy and the Market. Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. 224 p.

39. Putnam R. D. The Comparative Study of Political Elites. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, 1976. X, 246 p.

REFERENCES

1. *Activists of Vinnytsia BYuT Demand to Clean the Party From Criminal Elements*. [online] Available at: <https://h.ua/story/29642/> [in Ukr.]

2. *Vinnytsia Tymoshenkivtsi Expelled Strategic Deputy Maslennikov from their Fraction*. [online] Available at: <https://vn.depo.ua/ukr/vn/vinnicki-timoshenkivci-vignali-strategichnogo-deputata-maslyenikova-zi-svoyeyi-fraciyi-20170630597884> [in Ukr.]

3. *Volodymyr Prodyvus: Party of Regions Member is a Boxer with a Criminal Past*. [online] Available at: <https://politika.net/uk/person/755134-vladymyr-prodyvus-regyonal-bokser-s-krymynalnym-proshlym> [in Ukr.]

4. VORCHAKOVA, I. (2014). Regional Political Elite: Principles of Structuring and Opportunities for Lobbying Interests. *Visnyk KhNU Imeni V. N. Karazina, Seriya Pytannya politolohiyi* (The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science). [online] Vol. 27, №1132, pp. 82–87. Available at: <https://periodicals.karazin.ua/politology/article/view/1359/1116> [in Ukr.]

5. GAMAN-GOLUTVINA, O. (2000). Definition of the Basic Concepts of Elitology. *Polis*, (3), pp. 97–103. [in Rus.]

6. GAMAN-GOLUTVINA, O. (1998). *Political Elites of Russia: Milestones of Historical Evolution*. Moscow: Intellect, 416 p. [in Rus.]

7. HOLOVATYI, M. (2006). The Political Elite of Modern Ukraine: Regional and National Context. *Politychnyi Menedzhment* (Political Management). Special Issue, pp. 42–47. [in Ukr.]

8. DEMIANCHUK, A. *Most of Vinnytsia Online Media Hide Information about their Owners*. [online] Available at: <https://vajr.info/zhurnalistski-rozsliduvannya/bilshist-vinnitskiyh-onlajn-media-prihovuyut-informatsiyu-pro-vlasnikiv/> [in Ukr.]

9. DIACHENKO, V. *Who is the Mysterious P who Covers Amber Affairs* [online] Available at: <https://www.dsnews.ua/economics/hto-toy-zagadkoviy-p-shcho-krishue-burshtinovi-obrudki-06082015193000> [in Ukr.]

10. *From Criminality to Deputy Chair: Tymoshenko Chose Criminal Authority called Mongol as an Ally*. [online] Available at: <https://politeka.net/news/politics/660091-iz-kriminala-v-deputatskoe-kreslo-tymoshenko-vybrala-v-soratniki-avtoriteta-mongola> [in Rus.]
11. KAVUNETS, A., DOROH, V. (2016). *Features of Unification of Territorial Communities in Ukraine (Regional Aspect)*. Vinnytsia: Press Corporation Limited LTD. 95 p. [online] Available at: <http://sg.vn.ua/wp-content/uploads/2017/06/Knyga-new.pdf> [in Ukr.]
12. *Local Political Projects: Factors of Origin and Prospects of Political Activity (Following the Results of Local Elections – 2015)*. [online] Available at: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-07/lokalni_prosesu-7d35f.pdf [in Ukr.]
13. MAKSYMCHUK, V. *The Team of Yednist Bases on the Real Needs of Compatriots*. [online] Available at: https://gazeta.ua/articles/vinnitsa-newspaper/_komanda-ednosti-vidshtovhuyetsya-vid-realnih-potreb-zemlyakiv/359189 [in Ukr.]
14. *Local Elections 2010. Vinnytsia City Council*. [online] Available at: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2010/wp0011.html> [in Ukr.]
15. *Our Ukraine Leads Poroshenko and a Person Involved in the Corruption Scandal to Power*. [online] Available at: <https://www.pravda.com.ua/news/2006/02/5/3060709/> [in Ukr.]
16. LOGINOV, O. *Vinnytsia Region is a Party of Vinnytsia Residents that has not been Formatted since 1944*. [online] Available at: <https://www.unian.ua/vinnica/559908-ologinov-vinnitska-oblast-tse-partiya-vinnichan-yaka-ne-formatuvalasya-z-1944-roku.html> [in Ukr.]
17. OHORODNYK, S., BULHAKOV, A. *With UKROP in Heart: to Positions – through a Mandate*. [online] Available at: <https://www.chesno.org/post/373/> [in Ukr.]
18. *List of Public Formations of Vinnytsia Region*. [online] Available at: <https://www.vinjust.gov.ua/direction-actions/legalization-gromadskuh-formuvan/perelik-hromadskykh-formuvan-vinnytskoi-oblasti> [in Ukr.]
19. *Regulations of the Public Council at the Vinnytsia Regional State Administration*. [online] Available at: <http://www.vin.gov.ua/gromada/hromadska-rada/15-normatyvno-pravova-baza/3717-rehlement-hromadskoi-rady-pry-vinnytskii-oda> [in Ukr.]
20. RYBAK, V. *Vinnytsia City Council: Groysman-Poroshenko Coalition Usurped the Power*. [online] Available at: <https://www.chesno.org/post/339/> [in Ukr.]
21. *Composition of the Tender Commission Determining the Programs (Projects, Activities) Developed by the Civil Society Institutions for Implementation of Which in 2020 will be Provided Financial Support at the Expense of the Regional Budget*. [online] Available at: <http://vin.gov.ua/gromada/finansova-pidtrymka-instytutiv-hromadianskoho-suspilstva/36-diialnist-konkursnoi-komisii/23595-s-k-l-a-d-konkursnoi-komisii-z-vyznachennia-prohram-proektiv-zakhodiv-rozroblenykh-instytutamy-hromadianskoho-suspilstva-dlia-vykonannia-realizatsii-iakykh-nadavatymetsia-finansova-pidtrymka-u-2020-rotsi-za-rakhunok-koshtiv-oblasnoho-biudzhetu> [in Ukr.]
22. STAROSTIN, A. (2003). *Efficiency of Administrative and Political Elites: Evaluation Criteria and Analysis of the Situation in Modern Russia*. Rostov on Don: Publishing House of the North Caucasus Academy of Civil Service, 365 p. [in Rus.]
23. *Statistical Data on Local Councils of the VII Convocation of Vinnytsia Region. As of January 1, 2019*. [online] Available at: <https://vinrada.gov.ua/miscevi-radi22.htm> [in Ukr.]
24. TOKAR, M. (2009). *Regional Political Elite: Formation Tendencies*. *Naukovyy Visnyk Uzhhorodskoho Universytetu. Seriya: Politologiya. Sotsiologiya. Filosofiya* (Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Political Science. Sociology. Philosophy). Uzhhorod: Hoverla Uzhhorod National University Publishing House, Vol. 13, pp. 297–299. [in Ukr.]
25. TUROVSKYI, R. (2006). *Political Regionalism*. Moscow: State University Higher School of Economics Publishing House, 789 p. [in Rus.]
26. TURCHYNOV, O. (1996). *Shadow Economy and Shadow Politics*. *Politychna*

Dumka (Political Thought), № 3–4, pp. 75–77. [in Ukr.]

27. TUKHLINA, A. (2011) Regional Political Elite in Modern Russia. *Vestnik Chuvashskogo Gosudarstvennogo Pedagogicheskogo Universiteta im. I. Ja. Jakovleva* (I. Yakovlev Chuvash State Pedagogical University Bulletin), №1 (69), part. 2, pp. 160–163. [in Rus.]

28. FEDORIV, I., ZHEZHERA, O. *Vinnytsia Regional Council: Opoblok has Extended Non-Rated Ex-regionals*. [online] Available at: <https://www.chesno.org/post/353/> [in Ukr.]

29. *Batkivshchyna Fraction in Vinnytsia Regional Council is Headed by a Criminal Authority*. [online] Available at: <https://prm.ua/fraktsiyu-batkivshhina-u-vinnitskiy-oblradi-ocholyuye-kriminalniy-avtoritet/> [in Ukr.]

30. POPOVYCH M., ed., (1998). *Who is Who in the Local Government of Ukraine 1994–1998. Handbook*. Kyiv, 384 p. [in Ukr.]

31. *Regular Local Elections on October 25, 2015. Vinnytsia Region, Vinnytsia City Council*. [online] Available at: https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm058_1pid112=30pid102=7199pf7691=7199pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100 [in Ukr.]

32. *Regular Local Elections on October 25, 2015. Vinnytsia Region, Ladyzhyn City Council*. [online] Available at: https://cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm058pid112=30pid102=7037pf7691=7037pt001f01=100rej=0pt00_t001f01=100.html#269 [in Ukr.]

33. SHULHA, M. (2006). Stages of Formation of the Political Elite in Ukraine during the

Years of Independence. *Sociologiya: Teoriya, Metody, Marketyng* (Sociology: Theory, Methods, Marketing), №4, pp. 24–37. [in Ukr.]

34. YAKYMENKO, A. *Party of Vinnytsia Residents: Decentralization and Decentralizers*. [online] Available at: <http://hvylya.net/analytics/politics/partiya-vinnichan-detsentralizatsiya-ta-detsentralizatori.html> [in Ukr.]

35. HOFFMANN-LANGE, U. (2018). Methods of Elite Identification. In: BEST, H., HIGLEY, J., eds., *The Palgrave Handbook of Political Elites*. London: Palgrave Macmillan, pp. 79–92. [in Eng.]

36. MURUGOVA, V., SKOROBOGATOV, A., BAGAEVA, I., et al. (2015). Positional Approach to the Political Elite Criteria Selection in Democratic States. *Journal of Sustainable Development*. [online] Vol. 8, №3, pp. 271–276. Available at: <http://www.ccsenet.org/journal/index.php/jsd/article/view/49370> [in Eng.]

37. PETROV, N. (2011). Russia's Regional elites in 2010: Twenty Years On. In: N Bubnova, ed. *20 Years Without the Berlin Wall: A Breakthrough to Freedom*. Moscow: Carnegie Moscow Center, pp. 91–133. [in Eng.]

38. PRZEWORSKI, A. (1991). *Democracy and the Market. Political and Economic Reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press, 224 p. [in Eng.]

39. PUTNAM, R.D. (1976) *The Comparative Study of Political Elites*. Englewood Cliff s, New Jersey: Prentice-Hall, X, 246 p. [in Eng.]